

**Мамлакатда интеграциялашган корхоналар ташкил қилишда
таъсир кўрсатувчи омиллар**

Турсунова Зарнигор Рустамовна

ТДИУ Менежмент кафедраси таянч докторанти

E-mail: zarnigormagistr12@gmail.com

Аннотация: Ушбу мақолада тўқимачилик саноатида интеграциялашган корхоналар, Ўзбекистон тўқимачилик саноати корхоналарининг ички муҳити таҳлили, мамлакат иқтисодиётига татбиқ қилинишидаги фикрлари ҳақида маълумот берилган.

Калит сўзлар: Интеграция, интеграциялашган корхона, тўқимачилик, тўқимачилик корхоналари, пахта хом ашёси, ишлаб чиқариш, молия, инфраструктура.

Аннотация: В данной статье представлена информация о интегрированных предприятиях текстильной промышленности, анализ внутренней среды предприятий текстильной промышленности Узбекистана и их применение в экономике страны.

Ключевые слова: Интеграция, интегрированное предприятие, текстиль, текстильные предприятия, хлопок-сырец, производство, финансы, инфраструктура.

Abstract: This article provides information on integrated enterprises in the textile industry, analysis of the internal environment of enterprises of the textile industry of Uzbekistan, and their application to the country's economy.

Key words: Integration, integrated enterprise, textile, textile enterprises, raw cotton, production, finance, infrastructure.

Бутун дунёда интеграциянинг тарқалиши ва глобаллашув жараёнларининг кучайишига замонавий телекоммуникация технологиялари, алоқа воситаларининг ривожланиши ва уларни бирлаштириш ёрдам бермокда. ириб чиқаради.

Замонавий шароитда дунёнинг бир минтақасида содир бўлган воқеалар тўғрисидаги маълумотлар деярли дарҳол исталган бошқа минтақага узатилиши мумкин. Бу фонд биржаларида, валюта ва товар бозорларида, сиёсий майдонда ва илмий кашфиётлар соҳасида содир бўлаётган воқеалар учун долзарбдир. Ҳамкорлар ўртасидаги масофа ҳозирча уларнинг интеграциялашган ўзаро таъсирига тўсқинлик қилмайди. Замонавий бошқарув тизимлари жойлашган ишлаб чиқаришни бошқариш имконини беради. турли мамлакатларда ягона марказдан фойдаланиш ва операцион муаммоларни ҳал қилиш, техник, тижорат, молиявий муаммоларни бир ишлаб чиқариш объектида қандай тезликда ҳал қилиш.

Ҳар қандай замонавий йирик корхоналар ўзаро боғланган иқтисодий тузилмалар, кичик, ўрта ва ҳатто йирик ишлаб чиқариш ва молиявий комплекслар тизимидир. Очик, тажовузкор иқтисодиётда ишлайдиган замонавий корхоналар бири-бири билан ишлаб чиқариш кооперацияси ёки молиявий қарамлик ёки шартномавий таъминот муносабатларида бўлиб, одатда бевосита йирик молия-саноат бирлашмаси таркибига киради. Ҳозирги вақтда саноат, молия-саноат, молия-қурилиш ва бошқа интеграциялашган гуруҳлар кўп ҳолларда тармоқлараро, кўп қиррали тузилишга эгадир.

Интеграциялашган ишлаб чиқариш корхоналар ташкил этишда маълум кўрсаткичларни ҳисоб олиш керак булардан: хом ашё ресурслар; ер, сув; ёқилғи-энергетика; турли хилдаги металлар, ҳудуднинг демографик салоҳияти: аҳоли зичлиги; меҳнат ресурсларининг сони ва сифати; ишчи кучи; меҳнатга тўланадиган ўртача иш ҳақи; ишсизлар сони; ёш даражаси, ишлаб чиқариш қувватлари: ялпи ҳудудий маҳсулот; асосий воситаларнинг ҳолати; ишлаб чиқариш омилларининг унумдорлиги; ҳудуднинг тармоқ ва соҳалар кесими бўйича ихтисослашуви; импорт ва экспортнинг ҳажми, ҳудуднинг фан-техника салоҳияти; илмий техникавий ютуқлар; фан ва илмий даражага эга бўлганлар; илмий лойиҳалар; илмий текшириш ва тажриба конструкторлик институтлари ва бошқалар қуйидаги 1- жадвалда келтирилган. (1- жадвал)

Мамлакатда интеграциялашган корхоналар ташкил қилишда таъсир кўрсатувчи омиллар¹

1- жадвал

Гуруҳ	Кўрсаткичлар
Табиий-географик	-хом ашё ресурслар; ер, сув; ёқилғи-энергетика; турли хилдаги металлар.
Мехнат	-худуднинг демографик салоҳияти: аҳоли зичлиги; меҳнат ресурсларининг сони ва сифати; ишчи кучи; меҳнатга тўланадиган ўртача иш ҳақи; ишсизлар сони; ёш даражаси; малакаси ва савияси.
Ишлаб чиқариш	-ишлаб чиқариш қувватлари: ялпи худудий маҳсулот; асосий воситаларнинг ҳолати; ишлаб чиқариш омилларининг унумдорлиги; худуднинг тармоқ ва соҳалар кесими бўйича ихтисослашуви; импорт ва экспортнинг ҳажми.
Инновация	-худуднинг фан-техника салоҳияти; илмий техникавий ютуқлар; фан ва илмий даражага эга бўлганлар; илмий лойиҳалар; илмий текшириш ва тажриба конструкторлик институтлари.
Инфраструктура	-худудда сув ва электро энергияларнинг ҳолати; аэропорт, автомобиль ва темир йўлларнинг мавжудлиги; ахборот коммуникация технологияларнинг ривожланганлиги.
Молия	-тижорат банклари томонидан хўжалик юритувчи субъектлар фаолияти учун бериладиган кредитлар; аҳоли томонидан банк депозитларига қўйиладиган маблағлар ҳажми.
Истеъмол	-худуд аҳолисини истеъмолга бўлган талаби: иш ҳақи, даромаднинг барча кўринишлари (ижара, дивиденд, фоиз, фойда, нафақа, субсидия ва бошқалар)

¹ Муаллиф ишланмаси

Йирик интеграциялашган корхоналар кўпинча *кластерлаш* жараёнида асосий рол ўйнайди. Интеграциялашган корхона деганда биз товар ва хизматларни ишлаб чиқариш, қайта ишлаш ва тарқатиш билан шуғулланадиган, фаолиятни марказлашлаштирилган мувофиқлаштиришни амалга оширадиган қўшимча қийматни ошириш билан шуғулланадиган тадбиркорлик субъектлари тўпламини тушунишни таклиф қиламиз. Интеграциялашган корхоналарнинг энг кенг тарқалган намунаси кластердир. Кластерларнинг барқарор ривожланиш учун қуйидаги хусусиятлари 1- расмда келтирилган. (1- расм)

1-расм. Кластернинг барқарор ривожланишини тавсифловчи асосий хусусиятлари²

Худудий ишлаб чиқариш кластерлари доирасида ускуналар ва бутловчи қисмлар етказиб берувчилар, ихтисослаштирилганишлаб чиқариш ва сервис хизматлари, илмий тадқиқот ва таълим ташкилотлари ўртасида самарали ҳамкорликка эришишга қаратилган кластер ташаббуслари қўллаб қувватланади.

Худудий интеграцион маҳсулот ишлаб чиқаришга асосланган бизнес тузилмаларни ташкил этишдаги афзалликлар солиқ тўловчилар миқдори ошади,

² Муаллиф ишланмаси

худудларнинг иқтисодий ривожланиши диверсификациялаш орқали тадбиркорлик субъектлари билан алоқалар мустаҳкамланади, худудларнинг харажатларини стратегик режалаштириш мотивацияси кучаяди, инновацияларни жорий этиш ҳисобига худуднинг ривожланиши тезлашади, худуд аҳолисининг фаровонлиги даражаси яхшиланади шу кабилар ва бошқалар қуйидаги жадвалда келтирилган. (2-жадвал)

Худудий интеграцион маҳсулот ишлаб чиқаришга асосланган бизнес тузилмаларни ташкил этишдаги афзалликлар³ 2-жадвал

Тузилма билан алоқадорлиги	Интеграцион маҳсулот ишлаб чиқаришга асосланган бизнес тузилмалар билан боғлиқлигининг афзаллиги
Худуд администрацияси	<ol style="list-style-type: none">1. Солиқ тўловчилар миқдори ошади.2. Худудларнинг иқтисодий ривожланиши диверсификациялаш орқали тадбиркорлик субъектлари билан алоқалар мустаҳкамланади.3. Худудларнинг харажатларини стратегик режалаштириш мотивацияси кучаяди.4. Инновацияларни жорий этиш ҳисобига худуднинг ривожланиши тезлашади.5. Худуд аҳолисининг фаровонлиги даражаси яхшиланади.

³ Муаллиф томонидан тизимлаштирилган
www.innovativepublication.uz

Интеграцион маҳсулот ишлаб чиқаришда бизнес тузилмалар таркибидаги корхоналар	<ol style="list-style-type: none">1. Такомиллашган инфратузилма шаклланади.2. Тадқиқотлар ва ишланмалар яратиш учун янги имкониятлар юзага келади.3. Тузилмалар таркибидаги корхоналар билан ҳамкорликда хизматларни таклиф этиш орқали харажатлар камаяди.4. Халқаро бозорларда муваффақиятли чиқиш учун имкониятлар кенгаяди.5. Меҳнат унумдорлиги ва инновацияларни жорий этиш даражаси ортади.6. Бир-бирини тўлдирувчи активлардан фойдаланувчи корхоналар ўртасидаги ҳамкорлик натижасида билим ва тажриба алмашиш кучаяди.
Интеграцион маҳсулот ишлаб чиқаришга асосланган бизнес тузилмалар ривожланаётган минтақа	<ol style="list-style-type: none">1. Маҳаллий маҳсулот ва хизматлар учун бозор кенгаяди.2. Юқори даражадаги ташқи миграциянинг олди олинади.3. Минтақанинг мавжуд ресурсларидан рационал фойдаланишни йўлга қўйилиши ҳисобига унинг барқарор ривожланиши учун шароитлар юзага келади.4. Корхоналарнинг инновацион фаоллиги ортиши натижасида фан ва таълим соҳалари ривожланади.

Кластер иштирокчиларининг ўзаро муносабатларининг қиёсий таҳлили бизга ҳозирги шароитда кластерлаш жараёнига корхоналарнинг ҳудудий бирлашма тамойили ва интеграциялашган корхоналар фаолиятининг таъсирини бирлаштира оладиган янги схема зарур деган хулосага келишга имкон беради. Ҳар бир ҳудуд инфратузилмасининг барча элементларининг иқтисодий фаровонлигини бир хилда ошириш ва кластер аҳолисининг ҳаёт сифатини яхшилаш учун пайдо бўлиш ва фаолият кўрсатишнинг асосий мақсадини қайта йўналтириш бир қатор ўзгаришларни келтириб чиқаради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мантаева Э.И. Мировой опыт кластерной модели развития / Э.И. Мантаева, Е.В. Куркудинова // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. – 2012. - №2.
2. [Экономическая интеграция](#) / С.А. Хавина // [Большая российская энциклопедия](#) : [в 35 т.] / гл. ред. [Ю. С. Осипов](#). — М. : Большая российская энциклопедия, 2004—2017.
3. Пустынникова Е.В. Интегрированный подход к согласованию корпоративных интересов // Симбирский научный вестник. 2012. № 2(8). С. 113—121.
4. Бегов Д.М. Эффективность формирования регионального хлопково-текстильного кластера (на материалах Согдийской области). Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Душанбе, 2020.